

PIWA TAIPO (Typhoid Fever).

T. WI-REPA, M.B., Ch.B.

(*Ko te timatanga o enei korero kei te pepa o Aperira p. 768.*)

NGA TOHU O TE PIWA TAIPO.

He maha nga tohu o te mate nei. Heoi ano nga mea e tuhia i konei ko enei. *Tuatahi: He wera te kiri.* Mehemea ka toru nga ra e wera ana te kiri, me maharahara; ka wha ra, tae atu ki te rima, me haere ki te takuta, ki te neehi ranei; ka tae ki te wiki e mau ana taua wera, he piwa taipo, *Tuarua: He anini te mahunga.* Kaore e mutu i te ra kotahi, i te rua ra, i te toru, i te wha, tae atu, ki te rima. Kia tae ki te wiki ka ngaro haere taua anini. *Tuatoru, he toto no te ihu i roto i te wiki tuatahi.* *Tuawha: He matotoru no te arero, me te ma a runga mo nga ra e toru.* Tae rawa atu ki te wha o nga ra kua paruparu te ahua o taua arero. *Tuarima he torohi.*

Otira ko te mea nui ko taua wera. Ka roa tonu te wera me whakaat uki te takuta, ki te neehi ranei. Te ingoa tuatahi o te mate nei: Ko te "*Piwa mau roa*"; (continued fever) e toru wiki hoki tae atu ki te ano wiki tona roa. No reira me mau hei tikanga pumau ma te tangata: *rongo ana i te wera mate, maharahara ana.* *Rua tahanga nga ra e mau ana taua wera, haere ana ki te Neehi.* Kaore noa hoki he utu o te haere ki te neehi, o te karanga ranei ia ia. Mehemea hoki chara i te piwa taipo, kaore he hē o te tupato. Kaua e hianga ki te mate nei. Ina ra, kauaka hei rongo tonu iho i te mate, ka haere ki te mahi. *Ko te haraki tena o te mate nei.* Kei whakamanamana te tangata ki tona kaha tinana, ka whakakaha ia ia ki te haututu. Ko te kai-whakaka he tena i te mate nei. Ka kaha te tutu, ka kaha te mate. *Ko nga tangata hau-tutu i te timatanga o te mate, e aitua ana i te mate nei.* He ture pumau tena no te piwa taipo.

NGA TOHU TAUMAHA.

Ko nga tohu enei hei whakaatu kei te taumaha te mate.

1. Ka pupuhi te puku.
2. Ka ngutu ngutu ahi.
4. Ka piki te wera o te kiri ki te 104 degrees F. mo te nuku atu i te toru ra.
5. Ka puta te toto i te whero. Taua toto he pango: rite tonu ki te ngarehu te pango.
6. Kaore e moe i te po, i te awatea.
7. He torohi: Nuku atu i te ono parunga i te ra.

TIAKI ME TE RONGOA I TE MATE PIWA TAIPO.

Ko tetahi tenei o nga mate e taea te arai: ara, o nga mate e kiia nei e nga tohunga he "preventable diseases." Nga mate e taea te rai kaore i tika kia mate i a ratau te tangata. Mehemea ka pangia te tangata o roto o te pa e tetahi o tenei momo mate, kaore i te kaha te arai. Ki te hemo te tangata i te "preventable disease," e tika ana kia pouritia, notemea, kei te hunga